

О. Долинская, асп.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ОСОБЕННОСТИ ТУРИЗМА ХМЕЛЬНИЦКОЙ ОБЛАСТИ

Рассмотрены особенности развития туристической отрасли в Хмельницкой области. Перечислены памятники природы, государственные заказники, историко-культурные памятники. Отмечено, что историко-культурные и архитектурные памятники области входят в Государственный реестр, среди них Национальный историко-архитектурный заповедник "Каменец", государственные историко-культурные заповедники "Меджибож" и "Самчики". Раскрыто внедрение и реализация программы развития туризма в Хмельницкой области на 2013–2015 годы. Показано факторы, сдерживающие развитие туристической отрасли. Именно они относятся к маркетинговой составляющей туристической политики и являются составляющей развития туристической отрасли Хмельницкой области.

Ключевые слова: Хмельницкая область, туризм, туристическая отрасль, достопримечательности, заказники, парк.

O. Dolynska, Phd Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PECULIARITIES OF TOURISM IN KHMELNYTSKYI REGION

The article describes the development of the tourism industry on the use of tourism resources as the basis for the formation of the tourist product. The peculiarities of the formation of the tourism industry in Khmelnytskyi region have been revealed. The definition of the concept of "tourism resources" has been offered. The list of nature monuments, historical and cultural monuments, and state reserves has been used. It is noted that historical-cultural and agricultural sights of the region are included in the State registry. The regional problems of tourism development and the reasons that hamper the development at the tourism industry have been analyzed. The implementation and realization of the program of tourism development in Khmelnytskyi region for 2013-2015 have been disclosed, it was developed in accordance with the requirements of the law of Ukraine "Of Tourism", the regional development Strategy of Khmelnytskyi region for 2011-2020, the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Of Approval of Strategy of Development of Tourism and Resorts".

Among other important factors restraining the development of the tourism industry relate to the marketing component of tourism policy, which should be called the underdevelopment of the information infrastructure of tourist business, which makes domestic and foreign tourists to quickly obtain useful information about tourist and recreational potential of Ukraine, book in advance and book travel services.

The factors that constrain the development of the tourism industry have been shown. They relate to the marketing component of tourism policy and they are component of the development of the tourism industry in Khmelnytskyi region. The natural potential of the National Park "Podilski Tovtry" has been in details.

Today, especially increase the importance of regional tourism policy, Khmelnytskyi region is one of the perspective regions of tourism development our country. This is due to the favorable peculiarities of its geographical location, favorable climate, and rich natural resources, historical-cultural and tourist-recreational complex, which would satisfy the needs of the population in sanatorium-resort treatment, recreation and tourism.

Key words: Khmelnytskyi region, tourism industry, monuments, tourism infrastructure, nature resources, tourist development program.

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2017.66.25>
УДК 528.946

Ю. Ніжинська, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

АНАЛІЗ ПРОГРАМИ З КУРСУ "ЕКОЛОГІЯ" ДЛЯ ШКОЛИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ КАРТАМИ

Проаналізовано та вивчено структуру і зміст шкільної програми курсу "Екологія" для школи. Досліджено праці багатьох учених, які займаються питанням шкільного картографування. Виділено основні принципи розробки та створення шкільних картографічних творів, окреслено основні відмінності в їхньому створенні. Розглянуто та досліджено основні екологічні атласи України, зокрема еколого-географічний атлас, атлас екології та окремих регіонів (Екологічний атлас Львівщини, Харківської області, Полтавщини та басейну річки Південний Буг).

Ключові слова: шкільні атласи, екологія, картографічні твори, атласи, шкільна програма.

Вступ. Постановка проблеми дослідження. У шкільній програмі є курс "Екологія", поділений на академічний рівень для 11 класу та профільний – 10-11 класи. У зв'язку із цим дані курси з екології мають бути забезпечені картографічними навчальними посібниками та атласами, які посідають в їхньому переліку важливе місце. Особливо значущими є картографічні зображення у формі шкільних атласів, глобусів, серій карт, контурних карт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні настанови створення шкільних атласів розроблялись багатьма вченими, зокрема І.О. Європіною, С.В. Капустенком, В.І. Остроухом, В.В. Радченком. Висвітлено основні особливості створення стінної навчальної карти "Україна. Екологічна ситуація" у працях В.О. Шевченка. Роботи Л.М. Даценко "Навчальні карти для школи", "Закордонні навчальні атласи для школи. Європа" присвячені проблематиці навчальних картографічних творів. Проаналізовано досвід регіонального атласного еколого-природоохоронного картографування в роботах В. А. Пересацько.

Мета. Проаналізувати шкільну навчальну програму з екології, розглянути основні принципи та методи ство-

рення шкільних картографічних творів і дослідити вже існуючі екологічні атласи.

Виклад основного матеріалу. У шкільній програмі є курс "Екологія", поділений на академічний рівень для 11 класу та профільний – 10-11 класи. Розглянемо та проаналізуємо детальніше програму для 11 класу. Програма "Екологія", запропонована для навчання в 11 класі, узагальнює шкільну екологічну освіту. Навчальний курс орієнтований на висвітлення екологічних проблем, пов'язаних із змінами і перетвореннями природних процесів і компонентів природи.

Загальна мета курсу: формування завершальних елементів екологічної культури старшокласників, навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на бережливому ставленні до природи як унікального природного ресурсу.

Структура і зміст програми "Екологія" базуються на принципах неперервності й наступності шкільної екологічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, гуманізації, екологізації, диференціації навчального матеріалу залежно від практичної спрямованості. У програмі знайшли відображення наскрізні для шкільної екологічної освіти

змістові лінії, зазначені в Концепції екологічної освіти України. Даний курс розрахований на 17 години (0,5 год тижневого навантаження в 11 класі) і охоплює 8 взаємопов'язаних тем.

У результаті вивчення даної дисципліни учні мають навчитись не тільки екологічної грамотності, але й правильної роботи з картографічними, статистичними та іншими додатковими матеріалами. Адже велику частину інформації доцільніше подавати в картографічному вигляді.

Картографічні твори для школи входять до типових переліків навчально-наочних посібників і навчального обладнання для загальноосвітніх шкіл. Ці посібники являють собою єдину систему, яка дає можливість узгоджувати навчальний процес. Картографічне забезпечення навчального процесу в усіх ланках географічної освіти посідає чільне місце у формуванні особистості, адже карта мобілізує і впорядковує інформацію про світ в уяві учнів.

Навчальний атлас – атлас, призначений для використання в початковій, середній (по кожному класу) або вищій школах.

Вони повинні забезпечувати викладання в навчальних закладах усіх видів, що утворюють систему освіти населення та підготовки фахівців.

Створення навчального наочного посібника – карти – має бути строго підпорядковано потребам навчання, шкільній програмі, специфічного сприйняття учнів, що, утім, не виключає і наукового підходу до роботи над нею. Незважаючи на те, що процес видання навчальної картографічної продукції визначається організованістю і налагодженістю, у ході підготовки і використання карт і атласів для закладів освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти, існує низка проблемних моментів, про які потрібно пам'ятати і які потрібно враховувати при роботі над картою [1].

При створенні атласу для школи слід дотримуватись деяких специфічних вимог, які висуваються лише для шкільних картографічних творів:

- карти в атласі мають бути повноцінним джерелом інформації, що висвітлюють шкільний курс дещо ширше, ніж дано в програмі й орієнтується на дітей, які бажають поглибити свої знання,
- карта не повинна бути перевантажена;
- усі дані, які розміщуються на шкільній карті, мають бути сучасними, тому необхідно постійно оновлювати зміст шкільної карти;
- карта має бути максимально наочною, виразною, цікавою за дизайном, що відповідає сучасному стану поліграфії;
- має відповідати санітарно-гігієнічним вимогам, що висуваються спеціально для шкільної продукції [2].

Якщо говорити про картографічні початкові посібники для курсу "Екологія", то можна виділити такі видання.

Еколого-географічний атлас України. Видавництво "Варта", 2006 р.

Це перше унікальне науково-довідкове видання, що комплексно характеризує еколого-географічні умови України. В атласі розглядаються теоретичні, методичні і практичні основи еколого-географічного аналізу й оцінювання території на основі картографічного моделювання.

Атлас екології. Видавництво "Ранок", 2005 р. (для середнього шкільного віку).

В атласі багато гарних ілюстрацій та схем, є алфавітно-предметний покажчик, який допоможе легко знайти потрібний матеріал. Але як доповнення до навчального

посібника даний атлас і описаний вище не зовсім підходять, оскільки носять більш довідковий та ознайомлювальний характер, ніж як повноцінне джерело інформації для учнів. [3]

2013-го року побачив світ новий атлас – *"Природознавство" – видавництва ДНВП "Картографія"* для 5-го класу з відповідного інтегрованого курсу. Виходячи із завдань, які стоять перед цим курсом, атлас сприятиме розширенню природознавчої компетентності учнів завдяки освоєнню нових знань про природу і людину, основи екологічних знань, а ще формуванню цілісної природничо-наукової картини світу у вигляді системи знань, уявлень про закономірності в природі та місце в ній людини.

З атласів обласного охоплення території можна згадати такі, проте виникає проблема в тому, що вони картографують одиниці локального об'єкта і не можуть дати загальної картини учням.

Мокін В.Б., Крижановський Є.М. та ін. Екологічний атлас басейну річки Південний Буг, 2009 р.

Топографічна основа розроблена Українським науково-дослідницьким інститутом геодезії та картографії. Усю інформацію по басейну надано Басейновим управлінням водних ресурсів річки Південний Буг [4].

Якщо розглядати обласні видання, то на увагу заслуговує *Екологічний атлас Дніпропетровської області, за ред. Шапара А.Г. Видавництво "Моноліт", 2009 р.*

Екологічний атлас надає систематизовану картографічну та додаткову інформацію щодо сучасного соціо-еколого-економічного стану Дніпропетровської області, у т.ч. про біологічні, водні, земельні, мінерально-сировинні ресурси, рекреаційно-заповідні об'єкти, різні складові техногенного навантаження, забруднення основних компонентів довкілля, сучасні, екзогенні та ендегенні геоecологічні процеси тощо [5].

Екологічний атлас Львівщини, за ред. Б.М. Матоліча.

Додатковий матеріал в Екологічному атласі Львівщини подано в картографічному вигляді. Загальна кількість сторінок атласу – 68, у тому числі 40 карт.

"Екологічний атлас Львівщини" знайомить зі станом основних природних ресурсів Львівської області, впливом на них техногенних чинників, умовами соціально-економічного середовища, які мають вплив на здоров'я людей.

Екологічний атлас Харківської області, 2005 р.

В атласі відображено основні характеристики області, її природно-ресурсний потенціал, описано антропогенний тиск на довкілля, стан і порушення компонентів навколишнього природного середовища, зображено розміщення та умови життєдіяльності населення, комплексно оцінено стан здоров'я людей. Екологічний атлас Харківської області досить широко використовувався як при рішенні регіональних природоохоронних питань, так і як пізнавальний та навчальний посібник по Харківській області.

Екологічний атлас Полтавщини, 2007 р.

Навчальне видання розраховано на студентів ВНЗ зі спеціальності "Екологія й охорона навколишнього середовища", студентів інших спеціальностей при вивченні курсу "Основи екології", на школярів, а також буде корисним для магістрів, аспірантів і викладачів. З точки зору навчання особливу цінність атласу надає значний обсяг аналітичної інформації, яка подана у вигляді насиченого, логічно пов'язаного картографічного матеріалу, додаткових таблиць, діаграм, гістограм і цікавих фотоілюстрацій. [5]

Екологічний атлас Луганської області. Є.Л. Макаровський, О.В. Соловійов, Є.Г. Кривець, Т.І. Слоньова, 2004. 167 с.

Матеріали цього екологічного атласу показують, за яких умов Луганщина починає своє третє тисячоліття. В атласі відображено основні характеристики території області, її природно-ресурсний потенціал, описано та оцінено антропогенний тиск на компоненти навколишнього середовища, природний стан і порушення в довікллі, зображено розміщення та умови життєдіяльності населення, комплексно оцінено стан здоров'я людей.

Висновки. Існує цілий ряд атласів, які можна використовувати для навчальних цілей в школі як на обласному рівні, так і на державному. Серед основних: Еколого-географічний атлас України видавництва "Варта" та Атлас екології видавництва "Ранок". Проте, якщо говорити про атлас, який би задовольняв усі вимоги шкільної освіти і відповідав би програмі курсу "Екологія", то на сьогодні такого не існує. Тому постає потреба у створенні даного атласу.

Ю. Нижинская, асп.

Киевський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

АНАЛИЗ ПРОГРАММЫ КУРСА "ЭКОЛОГИЯ" ДЛЯ ШКОЛЫ И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЕЕ КАРТАМИ

Проанализированы и изучены структура и содержание школьной программы курса "Экология" для школы. Исследованы труды многих ученых, занимающихся вопросом школьного картографирования. Выделены основные принципы разработки и создания школьных картографических произведений, обозначены основные различия в их создании. Рассмотрены и исследованы основные экологические атласы Украины, в частности эколого-географический атлас, атлас экологии и отдельных регионов (Экологический атлас Львовщины, Харьковской области, Полтавской и бассейна реки Южный Буг).

Ключевые слова: школьные атласы, экология, картографические произведения, атласы, школьная программа.

Y. Nizhynska, PhD student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ANALYSIS PROGRAM OF THE SUBJECT "ENVIRONMENT" FOR THE SCHOOL AND ENSURE ITS MAPS

Analyzed and studied the structure and content of the curriculum of the course "Ecology" for the school. In the course curriculum is "Ecology" divided by academic level to 11th grade profile and 10-11. Details were discussed program for 11th grade. This course is designed for 17 hours (0.5 hours weekly load of 11 class) and includes 8 related topics. Researched work of many scientists concerned with school mapping, such as: Ostrouh V. I., Radchenko V. V., Datsenko L. M., Shevchenko V. A., Peresalko V.A., Kapustenko S. V. The basic principles of school education cartographic works: their specificity, outlined the main differences from other basic requirements and criteria, including such as the card should not be overloaded, the map is a source of information highlights school course, all data must be current, card must meet sanitation m pronunciation. Cartographic work for the school included lists of typical training-visual aids and educational equipment for schools. There are a number of atlases that can be used for educational purposes in schools, both at regional level and at the state. Considered and studied major environmental atlases Ukraine, including eco-Geographical Atlas (published in "Varta"), Atlas of the Environment ("Ranok") and certain regions: Environmental Atlas of Lviv, Kharkiv region, Dnipropetrovsk region, Luhansk, Poltava and the basin of the Southern Bug).

Keywords: school atlases, environment and cartographic works, atlases, curriculum.

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2017.66.26>

УДК 911.3

О. Саковець, магістрант

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЖИЩЕНСЬКОГО ТА КІВЕРЦІВСЬКОГО РАЙОНІВ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглянуто особливості природно-ресурсного потенціалу (далі ПРП) двох адміністративних районів Волинської області, які мають сусіднє географічне положення, проте дещо іншу структуру ПРП. Проведено аналіз забезпеченості районів природними ресурсами і можливостями для їхнього використання. Проаналізовано природні ресурси в їхньому сучасному стані. Розкрито та охарактеризовано ПРП Рожищенського і Ківерцівського районів із властивими для кожного з них відмінностями. Досліджено особливості використання та експлуатації окремих складових природи. Виділено частки деяких видів природних ресурсів в інтегральному ресурсному потенціалі Волинської області. Зазначено перспективи використання потенціалу ресурсів для розвитку відповідних галузей промисловості та господарства. Проведено аналіз забезпеченості природними ресурсами Рожищенського і Ківерцівського районів і виявлено ресурси, які є визначальними у структурі ПРП.

Ключові слова: природно-ресурсний потенціал, природні ресурси, водні ресурси, ґрунти, лісистість, природно-заповідний фонд.

Постановка проблеми дослідження. В умовах формування основ ринкових відносин важливим чинником економічного і соціального розвитку території є підвищення ефективності раціонального використання природних ресурсів і збалансованого розвитку всієї держави та

Список використаних джерел

1. Сваткова Т.Г. Атласная картография : учеб. пособие / Т.Г. Сваткова. – М. : Аспент Пресс, 2002. – 203 с.
2. Барановський В.А. Еколого-географічний атлас / В.А. Барановський та ін. // Варта. – 2006. – С. 220.
3. Тола Х. Атлас екології / Х. Тола. // Ранок. – 2005.
4. Шапар А.Г. Екологічний атлас Дніпропетровської області / А. Г. Шапар // Моноліт. – 2009.
5. Голік Ю.С. Екологічний атлас Полтавщини / Ю.С. Голік, В.А. Барановський, О.Е. Ілляш // Полтавський літератор. – 2007. – С. 128.

Reference

1. Svatkova T.G. Atlasnaya kartografiya. Uchebnoe posobyie / T.G. Svatkova. – M.: Aspent Press, 2002. – 203 s.
2. Baranovsky V.A. Ecologo-heografichnu atlas / V.A. Baranowski // Varta. – 2006. – 220 s.
3. Tola H. Atlas heografii / H. Tola. // Ranok – 2005.
4. Shapar A.G. Ecologichnu atlas Dnipropetrovskoi oblasti. / A.G. Shapar // Monolit AG. – 2009.
5. Golik Y.S, Ecologishnu atlas Poltavshchunu / Y.S, Golik V.A Baranowski, O.E. Illyash // Poltavskiy literator. – 2007. – 128 s.

Надійшла до редколегії 24.04.17

окремих її районів. Вивчення цього питання є неможливим без урахування регіональних особливостей природно-ресурсного потенціалу, особливості якого мають стати одним із важелів забезпечення раціонального використання і відтворення природних ресурсів при даному